

съ частни и неважни прѣдприятия, или пъкъ нѣмали успѣхъ *по недостатъкъ на храна*. Фридрихъ и рускиятъ полководци, които дѣйствували противъ турцитѣ и поляцитѣ, особено Румянцовъ и Суворовъ, съставляватъ изключение отъ това, тъй като умѣяли да правятъ армитѣ и войскитѣ си по малко зависими отъ магазинитѣ и по свободни въ движенията и дѣйствиата си. Въ тѣхнитѣ дѣйствия се виждатъ, освѣнъ по голѣма бързина и рѣшителностъ, още благоразумна, но не извѣнмѣрна грижа за охранението на собственитѣ си съобщения въ тила, отдѣляние за това само необходимата частъ отъ силитѣ и спазване на главнитѣ сили за дѣйствия противъ самия неприятелъ. Напротивъ въ дѣйствиата на другитѣ полководци въ това време, особено на австрийскитѣ, се вижда извѣнмѣрна и излишна въ всичкитѣ случаи и обстоятелства грижа за съобщенията си и голѣмо или малко вслѣдствие на това раздробление на силитѣ, тъй че често за главнитѣ дѣйствия противъ неприятеля оставали доста слаби сили. Съ грижата за съобщенията си и раздробяване вслѣдствие на това силитѣ си особено се отличавалъ Давунъ. Въ края на седмогодишната война и Фридрихъ билъ принуденъ да удвои грижата за съобщенията си, но не я довеждалъ до крайностъ, а силитѣ си държалъ въ още по голѣма съвокупностъ, отколкото въ началото на войната.

Въ сжщата мѣрка се увеличила, твърдѣ естествено, и важността на дѣйствиата противъ неприятелскитѣ съобщения и въобще маневриранията, които станали обща страсть за всичкитѣ полководци и главно първенствующе сръдство на война. Фридрихъ и рускиятъ полководци, които дѣйствували противъ турцитѣ и поляцитѣ, и въ това отношение

съставляватъ изключение. Фридрихъ не прѣнебрѣгвалъ маневриранieto и дѣйствиата противъ неприятелскитѣ съобщения и прибѣгвалъ къмъ тѣхъ доста често, особено въ силезскитѣ войни и, по необходимостъ, въ послѣднитѣ походи отъ седмогодишната война. Но той ги употребявалъ като сръдства второстепенни и спомагателни, макаръ и полезни, което и забѣлѣзахме по горѣ. А въ войнитѣ съ турцитѣ и поляцитѣ, рускиятъ полководци нѣмали нужда да прибѣгватъ къмъ маневриране и за това такава и не се забѣлѣзва, съ нѣкои само изключения. А всички други полководци въ това време, като дѣйствували по вечето бавно и нерѣшително и като се отклонявали отъ боя, прибѣгвали почти непрѣстанно къмъ дѣйствиата на неприятелскитѣ съобщения и къмъ маневриранieto, като къмъ главни и най важни сръдства за достигане на прѣдположенитѣ отъ тѣхъ цѣли. Тѣй щото войнитѣ въ това време състояли прѣимущественно отъ маневрирания. Въ началото на този периодъ, въ силезскитѣ и седмогодишната войни, съ способностъ за маневриране се отличавала собствено само прусската армия, но къмъ края на сжщия периодъ тѣзи способностъ станала обща за всички европейски армии и по вече съотвѣтствувала на общата страсть за маневриране, отколкото пълната неспособностъ къмъ него на армитѣ отъ края на XVII и началото на XVIII столѣтие. Но колкото се касае до искуството за маневриране, то било сжщо, както и въ прѣдшествуващия периодъ, достойние на малцина полководци, на чело на които трѣбва да се тури Фридрихъ и принцъ Хенрихъ прусски.

Дѣйствиата противъ неприятелскитѣ съобщения се извършвали или съ цѣли армии и корпуси отъ ар-